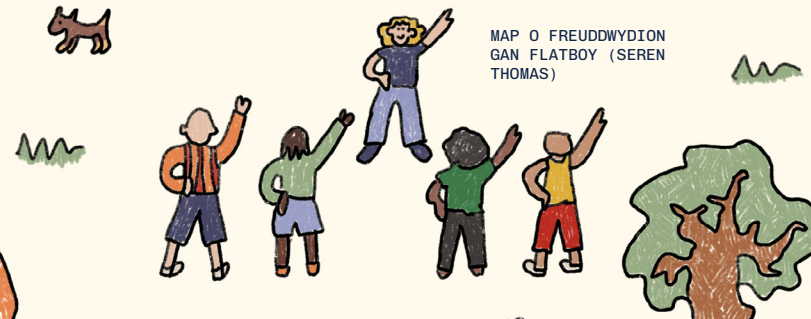
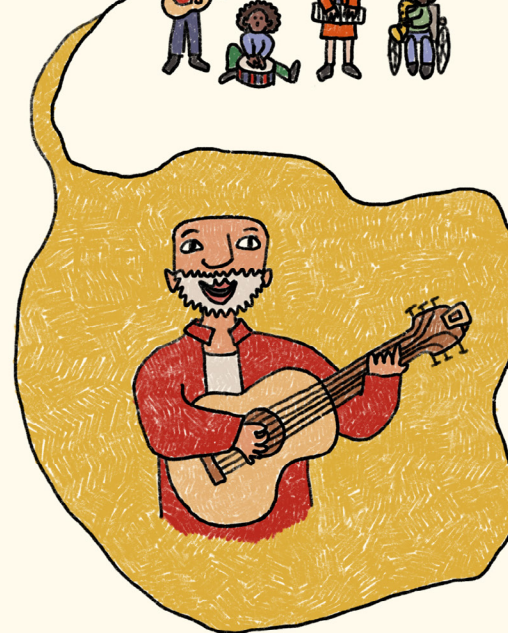

Comisiynydd
Cenedlaethau'r
Dyfodol
Cymru

Future
Generations
Commissioner
for Wales

Crynodeb Gweithredol Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2025

MAP O FREUDDWYDION
GAN FLATBOY (SEREN
THOMAS)

CYFLWYNIAD

Heb gamau brys i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur, anghydraddoldeb cynyddol a thueddiadau hirdymor eraill, byddwn ar y trywydd iawn ar gyfer dyfodol anadnabyddadwy, lle mae'r dewisiadau sydd gennym ger ein bron heddiw yn cael eu dileu, neu'n cael eu gwneud yn anoddach nag y gallem byth ei ddychmygu.

Mae ein Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn rhoi llwybr i ni ar gyfer gwella bywydau nawr ac yn y dyfodol fel bod pobl nawr ac yn y dyfodol yn gofyn beth wnaethon ni i wneud Cymru a'r byd yn well yn gallu dweud ein bod ni wedi gwneud popeth o fewn ein gallu.

Mae Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol wedi'i gynllunio i gefnogi gwleidyddion ac arweinwyr cyrff cyhoeddus i wneud bywyd yn well i bobl nawr ac yn y dyfodol.

Yn yr adroddiad llawn, fe welwch asesiad o gynnydd, cyngor wedi'i dargedu ac enghreifftiau o newid cadarnhaol sydd eisoes yn digwydd drwy wasanaethau cyhoeddus.

Mae Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer 2025 wedi'i strwythuro o amgylch cenadaethau a meysydd ffocws fy strategaeth, [Cymru Can](#), oherwydd bod cynnydd ym mhob un yn cynyddu ein cyfraniad i'n saith nod llesiant ac yn cynnig fframwaith ar gyfer mynd i'r afael â heriau integredig Cymru.

- Mae fy [nghenhadaeth Gweithredu ac Effaith](#) yn ymwneud â sicrhau bod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) (Deddf LICD) yn cyflawni'n llawn ei haddewid i wella bywydau nawr ac yn y dyfodol. Mae fy adroddiad yn nodi'n glir bod angen gweithredu ar frys, ond mae gan Gymru'r pŵer i fynd i'r afael â'r heriau hyn a sbarduno newid ystyrlon.
- Mae'r [genhadaeth Hinsawdd a Natur](#) yn canolbwyntio ar gefnogi cyrff cyhoeddus ar eu taith tuag at sero net, gwydnwch hinsawdd ac adferiad byd natur gan gynnwys eu herio i flaenoriaethu'r agenda hon ac arwain camau gweithredu sy'n cydbwyso buddion amgylcheddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol.
- Nod y [genhadaeth Iechyd a Llesiant](#) yw trawsnewid sut mae cyrff cyhoeddus yng Nghymru yn cadw pobl yn iach, gan symud y ffocws tuag at atal a llesiant hirdymor. Mae iechyd da yn fwy nag ysbytai ac amseroedd aros—mae'n cael ei lunio gan ein ffactorau cymdeithasol ac amgylcheddol ehangach. Rhaid i gyrff cyhoeddus weithio gyda'i gilydd a chyda chymunedau i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol afiechyd a lleihau anghydraddoldebau iechyd.
- Cymru yw'r unig wlad yn y byd i osod diwylliant ar yr un lefel â llesiant cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol ond mae'r sectorau diwylliannol a chreadigol yn wynebu aflonyddwch sylweddol. Nod y [genhadaeth Diwylliant a'r Gymraeg](#) yw cefnogi cyrff cyhoeddus i hyrwyddo diwylliant, creadigrwydd a'r iaith Gymraeg, gan sicrhau eu bod yn cyfoethogi gwead ein cymunedau ac yn dod â phobl ynghyd.

CYFLWYNIAD

- Drwy fy [nghenhadaeth Economi Llesiant](#), rwyf wedi ymrwymo i chwarae fy rhan i sicrhau bod Cymru'n newid i economi sy'n rhoi blaenoriaeth i bobl a'r blaned. Mae'r newid hwn yn ei gwneud yn ofynnol i lywodraethau ar bob lefel, busnesau a chymunedau gymryd camau ar y cyd i sicrhau bod ein heconomi yn canolbwyntio'n gyfan gwbl ar gyflawni nodau Llesiant Cymru.
- Mae fy ffocws ar [Fwyd](#) yn mynd i'r afael â'r angen i Gymru flaenoriaethu mynediad at ddiet lleol, fforddiadwy, iach a chynaliadwy – heb weithredu ar ddietau ni allwn gyflawni ein nodau Llesiant.

Mae'r adroddiad llawn yn cynnwys is-adran ar bob cenhadaeth sy'n cynnwys canfyddiadau, enghreifftiau o arfer da o bob rhan o Gymru ac argymhellion i Lywodraeth Cymru, cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar sut i fynd i'r afael â'r heriau sy'n ein hwynebu.

Rhaid i'r sefydliadau hyn ystyried yr argymhellion hyn, gan gynnwys pan fyddant yn gosod neu'n adolygu eu hamcanion Llesiant.

Mae'r adroddiad llawn hefyd yn cynnwys is-adran ar gyllidebu ac adrannau ar osod amcanion Llesiant da ac ar roi mwy o ystyriaeth i'r hirdymor.

Drwy fy strategaeth, [Cymru Can](#), mae fy nhîm a minnau wedi gosod cynllun ar gyfer cyrraedd 2030 gyda gwell gweithrediad o ymrwymiad Llesiant Cymru. Mae'r adroddiad hwn yn ymestyn y cymorth yr ydym eisoes yn ei roi i gyrff cyhoeddus er mwyn gwireddu'r uchelgais hwnnw.

Mae llawer i fod yn falch ohono ar daith Llesiant Cymru dros y degawd diwethaf.

Wedi'i hysbrydoli gan ddysgeidiaeth Iroquois y Cenhedloedd Cyntaf, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol wedi helpu i ysgogi newid sylweddol, gan gynnwys polisiau trafnidiaeth uchelgeisiol, y weledigaeth ar gyfer Cymru wrth-hiliol, cwricwlwm ysgol blaengar, a hyd yn oed datganiad y Cenhedloedd Unedig.

Bydd pobl yn y dyfodol yn gofyn, beth wnaethom ni i wneud Cymru a'r byd yn well.

Rhaid inni allu dweud inni wneud popeth o fewn ein gallu. Felly gadewch i ni symud yn gyflymach, mynd ymhellach, a chofio bob amser - bydd yr hyn a wnawn heddiw yn siapio bywydau cenedlaethau'r dyfodol.

D. Walker

Derek Walker

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

CASGLIADAU

Casgliadau cyffredinol yr adroddiad hwn.

Mae pobl yng Nghymru yn haeddiannol falch bod gennym weledigaeth a rennir ar gyfer y Gymru a garem ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn darparu fframwaith ar gyfer y weledigaeth hon.

Mae'r heriau a wynebwn yn sylweddol, ond nid ydynt yn anorchfygol.

Ers ymrwymo i'r daith hon 10 mlynedd yn ôl, mae Cymru wedi gwneud cynnydd — o ginio ysgol am ddim i ddisgyblion cynradd i fod yr ail wlad orau yn y byd ar gyfer ailgylchu. Ond mae angen gwneud llawer mwy. Rydym mewn argyfwng hinsawdd a natur. Mae lefelau tlodi yn parhau i fod yn annerbyniol o uchel. Mae'r atebion yn bodoli; mae angen inni eu rhoi ar waith.

Mae gohirio gweithredu yn gwneud newid yn ddrutach ac yn anoddach. Bydd cenedlaethau'r dyfodol yn byw gyda chanlyniadau ein penderfyniadau.

Bydd newid yn digwydd, trwy argyfwng neu drwy ddewis. Rhaid inni weithredu nawr.

Mae strategaeth economaidd llywodraeth y DU sy'n canolbwyntio ar dwf yn unig yn rhoi llesiant mewn perygl.

Mae Cymru wedi dewis llwybr gwahanol, sy'n blaenoriaethu twf economaidd at ddiben, sef llesiant pobl a'r blaned. Rhaid inni gadw'r llwybr a sicrhau bod cynlluniau economaidd cenedlaethol a rhanbarthol yn anelu at gyflawni nodau llesiant Cymru.

Mae targed sero net sector cyhoeddus Cymru ar gyfer 2030 yn sbardun pwysig ar gyfer newid, ond ni fydd llawer o gyrrff cyhoeddus yn ei gyrraedd heb adnoddau ychwanegol.

Mae cyllidebau atal yn cael eu torri, a gweithgareddau hanfodol yn cael eu dad-flaenoriaethu.

O ganlyniad, mae'r GIG yn cael ei lethu fwyfwy gan glefydau a damweiniau y gellir eu hatal. Mae hwn yn achos o hunan-ddinistrio ar y cyd. Rydym yn parhau i drin y symptomau yn hytrach na mynd i'r afael â'r achosion sylfaenol.

Mae ein system fwyd yn anghynaliadwy.

Ni all Cymru gyflawni ei saith nod llesiant, ei thargedau sero net na gwell iechyd y cyhoedd heb sicrhau mynediad cyfartal at ddiet lleol, fforddiadwy, iach a chynaliadwy.

Mae diwylliant mewn argyfwng.

Mae'n aml ymhlith y meysydd cyntaf i wynebu toriadau, ac eto nid yw diwylliant yn 'braf i'w gael,' mae'n hanfodol i'n llesiant.

Mae ymddiriedaeth yn ein sefydliadau cyhoeddus yn dirywio.

Mae anniddigrwydd yn cynyddu, mae anghydraddoldeb yn cynyddu, ac mae nifer y pleidleiswyr yn isel. Os na fydd lleisiau pobl yn cael eu clywed, bydd ymddiriedaeth yn parhau i erydu.

Mae gallu'r sector cyhoeddus yng Nghymru ar ei ben ei hun oherwydd y galw cynyddol a blynyddoedd o galedi.

Heb fuddsoddiad, ni fydd ein gwasanaethau cyhoeddus yno pan fyddwn ni neu ein plant eu hangen.

Mae strwythurau partneriaeth a chyllid yn rhy gymhleth.

Mae cyrff cyhoeddus yn amlygu dro ar ôl tro bod trefniadau ariannu yn rhai tymor byr, yn anghyson ac yn aneglur, gan ychwanegu pwysau pan fo cymaint o bwysau ar gapasiti eisoes. Mae partneriaethau a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru yn aml yn brin o gynllunio a chydlynid hirdymor.

GALWAD I WEITHREDU

Yr hyn yr wyf yn gofyn i wleidyddion a chyrff cyhoeddus yng Nghymru eu gwneud.

- **Dim mwy o atebion tymor byr.**
Rhaid i wleidyddion a chyrff cyhoeddus ymrwymo i ddyfodol hirdymor Cymru, gan nodi cynlluniau nid yn unig ar gyfer y pum mlynedd nesaf, ond y 50 nesaf.
- **Gweithrediadau uwch-dâl gyda buddion lluosog.**
Mae datgarboneiddio yn lleihau costau, mae adfer natur yn hybu iechyd y cyhoedd, ac mae prynu'n lleol yn cryfhau marchnadoedd swyddi. Mewn cyfnod ariannol heriol, rhaid inni flaenoriaethu atebion sy'n sicrhau buddion mewn sawl maes.
- **Datgloi cyllid y sector preifat.**
Dylai Llywodraeth Cymru sefydlu tîm arbenigol i helpu cyrff cyhoeddus i baratoi cynigion sy'n barod ar gyfer buddsoddiad a all ddenu cyllid preifat ar gyfer prosiectau adfer natur a sero net.
- **Ymrwymiad Cyflog Byw gwirioneddol.**
Rhaid i bob corff cyhoeddus ymrwymo i gynllun, o fewn dwy flynedd, yn amlinellu amserlen ar gyfer cyflawni achrediad Cyflog Byw go iawn. Hyd yn hyn, dim ond 13 o 56 o gyrff cyhoeddus sydd wedi gwneud hynny. Mae hwn yn gam hollbwysig i drechu tlodi.
- **Neilltuo cyllid atal.**
Rhaid i Lywodraeth Cymru a chyrff cyhoeddus ddiogelu a chynyddu cyllidebau atal bob blwyddyn, a symud tuag at drefniadau ariannu hirdymor.
- **Cynllun gwydnwch bwyd cenedlaethol.**
Rhaid i Lywodraeth Cymru ddatblygu cynllun hirdymor i wella sicrwydd bwyd Cymru a sicrhau mynediad cyfartal i ddiet lleol, fforddiadwy, iach a chynaliadwy.
- **Rhaid gwarchod diwylliant.**
Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno Bil Diwylliant yn y Seithfed Senedd (2026–2030), gan wneud diwylliant yn ofyniad statudol i gyrff cyhoeddus a diogelu ein hawliau diwylliannol.
- **Ailadeiladu ymddiriedaeth mewn gwneud penderfyniadau.**
Rhaid i gyrff cyhoeddus adnewyddu eu hymdrechion i gynnwys pobl wrth lunio polisiau, gan leihau'r bwlch rhwng llunwyr polisiau a dinasyddion.
- **Buddsoddi mewn gwasanaethau cyhoeddus.**
Rhaid i Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru gynyddu cyllid gwasanaethau cyhoeddus flwyddyn ar ôl blwyddyn. Mae cyni wedi arwain at doriadau difrifol, gan adael gwasanaethau mewn trafferth.
- **Symleiddio partneriaethau a chyllid.**
Rhaid i Lywodraeth Cymru adolygu a symleiddio strwythurau partneriaeth ledled Cymru i wella effeithlonrwydd a lleihau biwrocratiaeth.
- **Adolygu a chryfhau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.**
Dylai Llywodraeth Cymru gychwyn adolygiad ôl-ddeddfwriaethol o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i wella ei heffaith ac i baratoi ar gyfer Nodau Datblygu Cynaliadwy wedi'u diweddarau gan y Cenhedloedd Unedig yn 2030. Rhaid i'r adolygiad hwn gynnwys deialog cyhoeddus ar y Gymru a garem ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Y SEFYLLFA YNG NGHYMRU

Mae'r ystadegau hyn yn adlewyrchu'r sefyllfa yng Nghymru yn ôl ystadegau o [adroddiad Llesiant Cymru ar gyfer 2024](#) ac yn rhoi cyd-destun i'm canfyddiadau a'm hargymhellion.

Yn 2022, amcangyfrifwyd bod allyriadau nwyon tŷ gwyr a ryddhawyd i'r atmosffer yn uniongyrchol o Gymru yn cyfateb i:

35.7

miliwn tonnau o garbon deuocsid (MtCO₂e)

↘ Gostyngiad o 0.1% ers 2021.

Cymru yw un o'r gwledydd sydd wedi'i disbyddu fwyaf gan natur ar y Ddaear:

1 o 6

rhywogaeth yng Nghymru [mewn perygl o ddiiflannu](#), gan gynnwys eog yr lwerydd a'r gylfinir.

Mae gan Gymru'r ganran uchaf o bobl sy'n byw gyda diabetes yn y DU.

Ar hyn o bryd, mae gan

220,000 o bobl ddiabetes

Erbyn 2035, disgwylir i hyn godi 48,000 yn fwy o achosion. Mae 10% o gyllid y GIG eisoes yn cael ei wario ar ddiabetes, ond mae modd atal y rhan fwyaf o achosion diabetes Math 2.

273,000 o gartrefi

mewn [perygl o lifogydd](#) ar hyn o bryd, ffigwr a ragwelir i [ddyblu o fewn 100 mlynedd](#).

↘ Roedd lefelau boddhad bywyd a phryder oedolion wedi gwaethgu yn 2022-23 o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.

Erbyn 2025, gallwn ddisgwyl treulio, ar gyfartaledd,

yr 20 mlynedd olaf o'n bywydau mewn afiechyd.

Mae heriau gordewdra ac iechyd meddwl hefyd yn cynyddu'n sydyn ac [mae ein poblogaeth eisoes yn hŷn nag mewn rhannau eraill o'r DU](#) (21.6% dros 65, o gymharu â 18.6% ar gyfer cyfartaledd y DU).

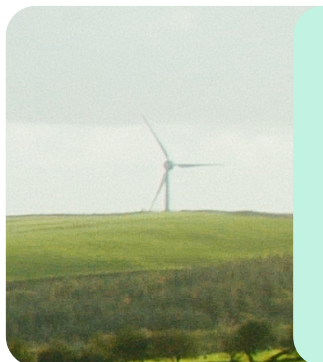
Mae ansawdd aer wedi gwella'n sylweddol ers y

1970au

ond mae'n parhau i fod yn risg i iechyd dynol a natur.

Mae cynhwysedd trydan gosodedig o ynni adnewyddadwy yn [parhau i gynyddu ond ar gyflymder llawer arafach](#) nag yn y blynyddoedd diwethaf.

Yn 2021-22, teimlai

30% o bobl

y gallent ddylanwadu ar benderfyniadau sy'n effeithio ar eu hardal leol, cynnydd o gymharu â blynyddoedd blaenorol.

Y SEFYLLFA YNG NGHYMURU

Mae'r ystadegau hyn yn adlewyrchu'r sefyllfa yng Nghymru yn ôl ystadegau o [adroddiad Llesiant Cymru ar gyfer 2024](#) ac yn rhoi cyd-destun i'm canfyddiadau a'm hargymhellion.

Mae llai na 50% o bleidleiswyr

wedi pleidleisio yn unrhyw un o etholiadau'r Cynulliad neu'r Senedd ers datganoli ([IWA, 2025](#)).

7 o 10

o bobl yn cymryd rhan mewn gweithgareddau celfyddydol a diwylliannol. Fodd bynnag, mae gwahaniaethau eang yn parhau yn dibynnu ar oedran, iechyd, amddifadedd a chymwysterau (2022-23).

Cynnydd o 39% yn nifer yr oedolion sy'n cymryd rhan mewn chwaraeon deirgwaith neu fwy yr wythnos (2022-23)*. Dyma'r gyfradd uchaf a gofnodwyd gan Arolwg Cenedlaethol Cymru.

Dengys dadansoddiad o ddefnydd o'r Gymraeg fod **dros hanner y siaradwyr Cymraeg 16+ oed yn siarad Cymraeg gyda'u cydweithwyr o leiaf peth o'r amser**, ac ychydig o dan 1 o bob 5 bob amser yn siarad Cymraeg gyda chydweithwyr.

21% o holl bobl Cymru yn byw mewn tldi incwm cymharol

rhwng 2021 a 2023, ar ôl talu costau tai.

Mae gan Gymru **ganran uwch o weithwyr sy'n ennill llai na'r cyflog byw go iawn** o gymharu â rhai rhannau eraill o'r DU.

29%

o blant Cymru yn byw mewn tldi.

Enillodd gweithwyr Du, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig, ar gyfartaledd:

↓ £1.93 (13.8%) yn llai yr awr na gweithwyr Gwyn yn 2023.

Mae ôl troed byd-eang Cymru yn parhau i fod dros ddwywaith maint ein bio-gynhwysedd amcangyfrifedig.

Pe bai'r byd yn byw fel Cymru,

byddai angen 2.08 y Ddaear ar ddynolryw i gynnal ei hun.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Cenhadaeth Gweithredu ac Effaith

● CANFYDDIAD 1	Mae cefnogaeth gref i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ar draws y sector cyhoeddus. Mae gweision cyhoeddus wedi ymrwymo i wneud y peth iawn ar gyfer y tymor hir.
● CANFYDDIAD 2	Mae ymddiriedaeth mewn sefydliadau cyhoeddus yn gostwng, ac mae nifer y pleidleiswyr yn parhau i fod yn isel. Os nad yw pobl yn credu bod eu lleisiau'n cael eu clywed neu os nad yw eu pryderon yn cael sylw, bydd lefelau ymddiriedolaethau yn parhau i erydu. Fodd bynnag, nid yw pobl yn cael eu cynnwys yn gyson mewn gwneud penderfyniadau fel y dylent fod.
● CANFYDDIAD 3	Mae canolfannau corfforaethol cyrff cyhoeddus yn dal i fod yn rhwystr i weithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn llawn oherwydd prosesau a gofynion sy'n gwrthdaro.
● CANFYDDIAD 4	Nid yw'r amcanion llesiant a'r camau a osodwyd gan gyrff cyhoeddus a byrddau gwasanaethau cyhoeddus bob amser yn cael eu defnyddio i arwain eu gwaith.
● CANFYDDIAD 5	Mae partneriaethau wedi'u cyflwyno gan Lywodraeth Cymru yn ôl pob golwg ar sail ad hoc, heb weledigaeth hirdymor na chydlynïad clir. O ganlyniad, nid yw llawer o Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithredu'n effeithiol oherwydd diffyg adnoddau a chymorth ar gyfer gweithredu.
● CANFYDDIAD 6	Mae angen newid dulliau arwain yng Nghymru er mwyn gweithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn llwyddiannus.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Cenhadaeth Hinsawdd a Natur

- **CANFYDDIAD 1** Mae ymagwedd sefydliad cyfan at risg hinsawdd ac adferiad natur yn hanfodol. Fodd bynnag, nid yw pob corff cyhoeddus wedi adlewyrchu hyn yn eu hamcanion llesiant.
- **CANFYDDIAD 2** Mae dyhead sero net 2030 wedi bod yn gatalydd pwysig ar gyfer gweithredu. Fodd bynnag, mae llawer o sefydliadau yn y sector cyhoeddus yn pryderu am eu gallu i gyrraedd targedau allyriadau ac angen adnoddau ychwanegol sylweddol.
- **CANFYDDIAD 3** Nid oes targed statudol ar gyfer adferiad byd natur yng Nghymru sy'n golygu nad yw sefydliadau'r sector cyhoeddus yn rhoi digon o flaenoriaeth iddo.
- **CANFYDDIAD 4** Nid yw gwytnwch hinsawdd, adfer byd natur a datgarboneiddio yn ganolog i benderfyniadau ynghylch defnydd tir a morol, ond dylent fod.
- **CANFYDDIAD 5** Mae angen galluogi cyfranogiad cymunedol mewn gwneud penderfyniadau ar hinsawdd a natur, i bweru dinasyddion sydd eisiau gweithredu ac estyn allan at y rhai nad ydynt yn teimlo bod rhywun yn gwrando arnynt.
- **CANFYDDIAD 6** Mae maint y buddsoddiad sydd ar gael i gwrdd â nodau hinsawdd a natur yn annigonol.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Cenhadaeth Iechyd a Llesiant

- **CANFYDDIAD 1** Mae ffocws amcanion llesiant yn amrywio mewn perthynas â phenderfyniadau ehangach iechyd. Nid yw cyrff cyhoeddus yn gwneud y mwyaf o gyfraniad at iechyd ar draws yr holl nodau llesiant.
- **CANFYDDIAD 2** Mae iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru yn parhau i ganolbwyntio'n drwm ar anghenion aciwt, gan ei gwneud yn anodd symud tuag at y dull ataliol a hirdymor sydd ei angen ar gyfer system gynaliadwy. Er gwaethaf cytundeb eang bod atal yn hanfodol, nid yw buddsoddiad yn mynd yn ddigon pell ac, mewn rhai achosion, mae'n symud i'r cyfeiriad anghywir. Mae'r diffyg buddsoddiad mewn atal eisoes yn gost enfawr.
- **CANFYDDIAD 3** Mae meddylfryd systemau yn dod yn fwy amlwg ar draws cyrff cyhoeddus ac yn cyd-fynd yn agos â'r pum ffordd o weithio a nodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Fodd bynnag, mae ei weithrediad yn dal yn dameidiog, gan gyfyngu ar ei botensial i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd a gwella penderfyniadau cymdeithasol iechyd.
- **CANFYDDIAD 4** Mae anghydraddoldebau sydd wedi ymwreiddio yng Nghymru yn gwaethu ac mae bylchau anghydraddoldeb yn dal i dyfu.
- **CANFYDDIAD 5** Mae'r dirwedd iechyd a gofal yn dal yn rhy gymhleth i sicrhau atebolrwydd ac i wella canlyniadau i bobl.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Cenhadaeth Diwylliant a'r Iaith Gymraeg

- **CANFYDDIAD 1** Yn aml, cyllid ar gyfer llesiant diwylliannol yw un o'r meysydd cyntaf i gael ei dorri yn ystod adolygiadau o'r gyllideb, er gwaethaf ei gyfraniad at atal afiechyd a lleihau anghydraddoldeb.
- **CANFYDDIAD 2** Mae angen i ddiwylliant ac iaith Gymraeg fod yn flaenoriaeth i'n holl gyrff cyhoeddus a byrddau gwasanaethau cyhoeddus os ydynt am ffynnu, ond nid yw hynny'n wir eto.
- **CANFYDDIAD 3** Mae gweithredu cyfyngedig ar draws gyrff cyhoeddus i harneisio'r rôl y gall diwylliant a'r celfyddydau ei chwarae mewn creu lleoedd. Gellir gwneud mwy i wireddu ei botensial.
- **CANFYDDIAD 4** Mae pegynnu cymdeithasol yn her sylweddol i lesiant hirdymor, gan amlygu'r angen am fwy o ymdrechion gan gyrff cyhoeddus i feithrin cymunedau cydlynol a chynhwysol.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Cenhadaeth Economi Llesiant

● CANFYDDIAD 1	Rhaid i strategaethau economaidd rhanbarthol Cenhadaeth Economaidd a Chyd-bwyllgor Corfforaethol Llywodraeth Cymru alinio â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.
● CANFYDDIAD 2	Mae angen rhoi'r Cyflog Byw gwirioneddol a'r Oriau Byw ar waith ymhlith cyrff cyhoeddus ar frys
● CANFYDDIAD 3	Mae dull yr economi sylfaenol yng Nghymru yn dod yn fwy poblogaidd – drwy dyfu'r fenter gymdeithasol a'r economi gydweithredol, gall mwy o gymunedau gynhyrchu, cylchredeg a chadw cyfoeth yn lleol.
● CANFYDDIAD 4	Gall Cymru dyfu mwy o swyddi gwyrdd, ond mae angen gweithredu ar frys i fynd i'r afael â'r anghydraddoldeb o ran canlyniadau sgiliau a chymwysterau i sicrhau bod Cymru'n cyflawni trawsnewidiad cyfawn i economi llesiant carbon isel.
● CANFYDDIAD 5	Mae ein heconomi ar hyn o bryd yn defnyddio adnoddau'r ddaear yn gyflymach nag y gallir eu hailgyflenwi. Mae hyn yn anghynaliadwy. Gall Cymru greu mwy o swyddi atgyweirio ac aildefnyddio.
● CANFYDDIAD 6	Ni all Cymru gyflawni ein nodau llesiant drwy'r sector cyhoeddus yn unig. Mae rhoi'r sector preifat ar waith yn hanfodol i'r newid i economi llesiant.
● CANFYDDIAD 7	Nid yw'r sector cyhoeddus yng Nghymru wedi'i baratoi'n ddigonol i harneisio buddion a rheoli risgiau deallusrwydd artifisial.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Bwyd

- **CANFYDDIAD 1** Mae dinasyddion Cymru eisiau gweithredu cryfach ar bolisi bwyd.
- **CANFYDDIAD 2** Nid oes gan Gymru gynllun cadernid bwyd cenedlaethol, hirdymor, sy'n golygu ei bod yn allanol yn y DU.
- **CANFYDDIAD 3** Mae bwyd a diet yn absennol i raddau helaeth o nodau llesiant ac amcanion cyrff cyhoeddus Cymru.
- **CANFYDDIAD 4** Nid oes gan bobl yng Nghymru fynediad cyfartal at ddiet lleol, fforddiadwy, cynaliadwy ac iach. Gall cyrff cyhoeddus ddefnyddio ysgogiadau o amgylch cynllunio a hyrwyddo, caffael a darparu bwyd i wella diet.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Pennu Amcanion a Chantau Llesiant Da

- **CANFYDDIAD 1** Rhaid i gyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus wneud mwy i osod, monitro, adolygu a chyfleu eu hamcanion a'u camau llesiant.
- **CANFYDDIAD 2** Mae cyrff cyhoeddus yn methu â dangos gweithredu yn eu hamcanion llesiant a chamau tuag at ddiwylliant a'r Gymraeg, a thuag at ddod yn fwy cyfrifol yn fyd-eang.
- **CANFYDDIAD 3** Mae cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn ei chael hi'n anodd gosod camau sy'n ymgorffori cyfranogiad, ond yn gosod mwy o gamau mwy hirdymor ac ataliol.

CANFYDDIADAU

Dyma restr lawn o ganfyddiadau pob adran.

Mae'r Dyfodol Nawr

- **CANFYDDIAD 1** Mae llawer o gyrff cyhoeddus, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, yn gwreiddio meddylfryd hirdymor, ond nid yw'r dull hwn wedi'i integreiddio'n gyson eto wrth ddylunio a darparu gwasanaethau.
- **CANFYDDIAD 2** Mae cyrff cyhoeddus yn aml yn dyfynnu prosesau cyllidebu ac adrodd tymor byr fel y rhwystrau mwyaf i feddwl yn yr hirdymor.

* ARGYMHELLION

Dyma'r rhestr lawn o argymhellion ar draws pob adran o'r adroddiad ac i bwy y maent yn berthnasol. I weld cynnydd o ran sut yr eir i'r afael â'r rhain, [gweler ein gwefan](#).

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cenhadaeth Gweithredu ac Effaith		
1. Dylai Llywodraeth Cymru ymrwymo i adolygiad ôl-ddeddfwriaethol o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i gryfhau ei heffaith ac i baratoi ar gyfer diweddariadau i Nodau Datblygu Cynaliadwy'r Cenhedloedd Unedig yn 2030. Dylai'r adolygiad hwn gynnwys deialog cyhoeddus i ymgysylltu â phobl ledled Cymru wrth lunio dyfodol polisi llesiant.	✓	
2. Rhaid i Lywodraeth Cymru asesu a symleiddio strwythurau partneriaeth er mwyn lleihau cymhlethdod a gwella cydgysylltu ledled Cymru.	✓	
3. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau mai'r Prif Weinidog sy'n parhau i fod yn gyfrifol am weithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.	✓	
4. Rhaid i gyrff cyhoeddus sicrhau bod staff sy'n gyfrifol am feysydd newid corfforaethol yn deall Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol mewn ffordd sy'n gwella ansawdd a chysondeb gweithredu drwy hyfforddiant gorfodol a datblygu gallu.	✓	✓
5. Rhaid i gyrff cyhoeddus ymgysylltu'n fwy â'r cyhoedd er mwyn meithrin ymddiriedaeth, cryfhau consensws, a phontio'r bwlch rhwng llunio polisiau a dinasyddion.	✓	✓

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cenhadaeth Hinsawdd a Natur		
6. Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno prif darged statudol ar gyfer adferiad byd natur erbyn 2050 mewn deddfwriaeth sylfaenol erbyn 2026, gyda thargedau pellach yn adlewyrchu'r Fframwaith Bioamrywiaeth Byd-eang mewn is-ddeddfwriaeth, cynllun gweithredu clir a threfniadau ariannu hirdymor.	✓	
7. Mae defnyddio ein tir yn ddoeth yn bwysicach nag erioed. Yn dilyn ei hadolygiad 5 mlynedd nesaf o Cymru'r Dyfodol, dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu fframwaith defnydd tir a morol integredig sy'n cydbwysu ymrwymadau i adfer natur, cefnogi cynhyrchu bwyd, gwella gwytnwch hinsawdd a darparu tai a seilwaith newydd. Dylid cyflwyno canllawiau a phecynnau cymorth i gefnogi penderfyniadau lleol i gyd-fynd â'r fframwaith.	✓	
8. Gan adeiladu ar y buddsoddiad mewn byrddau rheoli maetholion a fforymau arfordirol ac afonydd presennol, dylai Llywodraeth Cymru ehangu'r dalgylch fel penderfynwyr y gellir ymddiried ynddynt wrth adfer afonydd. Dylai'r partneriaethau hyn ddod ag ystod amrywiol o randdeiliaid ynghyd i gyd-greu cynlluniau gweithredu ar y cyd, tra'n galluogi rheoleiddwyr fel Cyfoeth Naturiol Cymru i weithio'n fwy cydweithredol a sbarduno newid cadarnhaol, hirdymor.	✓	
9. O fewn tymor nesaf y Llywodraeth, mae angen deddfwriaeth i roi'r un pwerau rheoleiddio i Cyfoeth Naturiol Cymru â'i gymar yn Lloegr, gan gynnwys yr awdurdod i roi sancsiynau sifil, megis gorchmynion atal a dirwyon am weithgareddau llygru.	✓	
10. Dylai Llywodraeth Cymru sefydlu tîm arbenigol a thraws-sector, i gefnogi cyrff cyhoeddus i baratoi cynigion sy'n barod ar gyfer buddsoddi a all ddenu cyllid o'r sector preifat ar gyfer adfer byd natur a sero net, gan sicrhau aliniad ag egwyddorion buddsoddi cynaliadwy.	✓	

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cenhadaeth Hinsawdd a Natur		
11. Dylai Awdurdod Cyllid Cymru gael y dasg o glustnodi dirwyon a thaliadau amgylcheddol i ariannu gweithredu hinsawdd a natur yn uniongyrchol.	✓	
12. O 2025 ymlaen, rhaid i gyrff cyhoeddus roi blaenoriaeth i wydnwch yn yr hinsawdd, budd net i ffoamrywiaeth, a lleihau plaladdwyr yn y modd y maent yn rheoli eu hystadau, gan gynnwys eu hadeiladau, ffermydd tenantiaid, parciau, ymylon ffyrdd ac asedau tir eraill.	✓	✓
13. Mae gan ynni adnewyddadwy lleol, gan gynnwys ynni cymunedol ac ynni cyhoeddus, ran ganolog i'w chwarae wrth gyflawni sero net. Mae angen mwy o adnoddau a chymorth yn genedlaethol. Dylai sefydliadau'r sector cyhoeddus gynyddu eu cydweithrediad â phrosiectau ynni lleol drwy ryddhau tir ar gyfer mentrau ar y cyd ac ymrwymo i brynu'r trydan.	✓	✓
14. Rhaid i wydnwch ac ymaddasu yn yr hinsawdd ddod yn flaenoriaeth graidd i wasanaethau cyhoeddus. Erbyn diwedd 2027, dylai Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus asesu risgiau hinsawdd ar gyfer eu cymunedau, gan ddiweddarau eu canfyddiadau bob pum mlynedd fel rhan o'u hasesiadau llesiant. Rhaid i gyrff cyhoeddus integreiddio'r canfyddiadau hyn i'w cynllunio corfforaethol a strategol.	✓	✓
15. Rhaid i'r sector cyhoeddus ddod yn rhydd o ddatgoedwigo erbyn 2028, gan sicrhau nad yw cadwyni cyflenwi yn cyfrannu at ddatgoedwigo byd-eang, colli cynefinoedd neu dorri hawliau dynol, gan gynnwys llafur plant a cham-drin hawliau Pobl Gynhenid.	✓	✓

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cenhadaeth Iechyd a Llesiant		
16. Dylai Llywodraeth Cymru ymrwymo Cymru i ddod yn genedl Marmot, gan addasu model Marmot ag egwyddorion wedi'u teilwra sy'n cyd-fynd â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, er mwyn helpu i leihau anghydraddoldebau a gwella llesiant ein poblogaeth.	✓	
17. Dylai Llywodraeth Cymru a Gweithrediaeth y GIG sicrhau bod atal yn cael ei wreiddio ar ddechrau pob llwybr clinigol, gyda mesurau perfformiad yn cael eu haddasu i adlewyrchu'r newid hwn.	✓	
18. Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu cynllun i atal y cynnydd mewn gordewdra o fewn pum mlynedd, ei wrthdroi o fewn deg a chreu Cymru sy'n cefnogi pwysau iach yn ddiofyn erbyn 2035, gan leihau anghydraddoldebau.	✓	
19. Dylai cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus gydweithio, ynghyd â'r sectorau preifat a gwirfoddol, i roi'r model cymdeithasol o iechyd, creu lleoedd a/neu egwyddorion Marmot ar waith i wella'r camau gweithredu ar y penderfyniadau ehangach a lleihau anghydraddoldebau yn eu hardaloedd.		✓
20. Dylai cyrff cyhoeddus gynnwys atal fel amcan strategol craidd mewn strategaethau a chynlluniau corfforaethol.	✓	✓
21. Dylai cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ddefnyddio asesiadau llesiant y BGC ac asesiad anghenion poblogaeth y Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol i nodi'r anghydraddoldebau mwyaf arwyddocaol yn eu poblogaethau a datblygu cynlluniau wedi'u targedu i gau'r bwlch tegwch mewn canlyniadau iechyd.		✓

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cenhadaeth Diwylliant a'r Iaith Gymraeg		
22. Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno Bil Diwylliant i Seithfed Tymor y Senedd (2026 - 2030), i wneud diwylliant yn ofyniad statudol ar gyrrff cyhoeddus. Bydd hyn yn cryfhau rôl diwylliant mewn llesiant cenedlaethol ac yn sicrhau bod diwylliant yn cael y gydnabyddiaeth a'r buddsoddiad y mae'n ei haeddu.	✓	
23. Dylai Llywodraeth Cymru ymrwymo i Ddeddf Hawl Cymunedol i Brynu i rymuso cymunedau i gymryd perchnogaeth o adeiladau lleol gwerthfawr, tir, ac asedau cymunedol, gan sicrhau eu bod yn parhau i fod wrth galon cymunedau ffyniannus.	✓	
24. Dylai Llywodraeth nesaf Cymru benodi Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant, y Celfyddydau a Chwaraeon.	✓	
25. Dylai pob corff cyhoeddus yng Nghymru ddatblygu cynllun clir i gynyddu'r defnydd mewnol o'r Gymraeg o fewn cyrrff cyhoeddus. Bydd hyn yn galluogi staff i fyw eu bywydau gwaith yn gynyddol drwy gyfrwng y Gymraeg, gan feithrin diwylliant dwyieithog cryfach yn y gweithle.	✓	✓
26. Dylai pob corff cyhoeddus a Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus lofnodi Siarter Creu Lleoedd Cymru ac integreiddio ei hegwyddorion yn eu gwaith.		✓
27. Dylai pob corff cyhoeddus gynhyrchu strategaeth wirfoddoli sefydliadol mewn partneriaeth â gweithwyr a'r sector gwirfoddol i hybu gwirfoddoli ledled y wlad.	✓	✓

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cenhadaeth Economi Llesiant		
28. Dylai Llywodraeth Cymru nodi sectorau allweddol lle mae'r sector preifat yn methu â gweithredu'r Cyflog Byw gwirioneddol – a datblygu cynlluniau i roi'r Cyflog Byw gwirioneddol ar waith gyda busnesau yn y sectorau hyn.	✓	
29. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod pob busnes sy'n cael cymorth gan Lywodraeth Cymru yn bodloni set safonol o ymrwymadau sy'n cyd-fynd â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Dylai hyn gynnwys achrediad Cyflog Byw gwirioneddol fel gofyniad sylfaenol.	✓	
30. Dylai Llywodraeth Cymru osod targed i ddyblu maint y sector busnes cymdeithasol yng Nghymru erbyn 2035 a pharhau i gefnogi Busnes Cymdeithasol Cymru a Buddsoddiad Cymdeithasol Cymru i gyflawni hyn.	✓	
31. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda'r sector cyhoeddus ehangach i lansio Canolfan Datblygu Cydweithredol a chefnogi mentrau cymdeithasol i ehangu i gadwyni cyflenwi yn y sector cyhoeddus a phreifat.	✓	
32. Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu cynllun gweithredu ar fyrder erbyn 2027 i sicrhau bod gan Gymru'r sgiliau i gyflawni trawsnewidiad cyfiawn i economi llesiant carbon isel, ac ar yr un pryd gwella canlyniadau addysgol ôl-16 a lleihau anghydraddoldebau.	✓	
33. Dylai Llywodraeth Cymru sefydlu comisiwn i archwilio effaith deallusrwydd artiffisial ar draws gwasanaethau cyhoeddus, cynllunio'r gweithlu, a seilwaith digidol, a nodi cyfeiriad cenedlaethol clir ar gyfer defnyddio deallusrwydd artiffisial moesegol a chyfrifol.	✓	

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cenhadaeth Economi Llesiant		
34. Rhaid i genhadaeth economaidd Llywodraeth Cymru a phedair strategaeth economaidd ranbarthol y Cydbwyllgorau Corfforaethol ymgorffori Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn llawn fel y fframwaith ar gyfer cynllunio strategaethau datblygu economaidd ac wrth weithredu a mesur cynnydd.	✓	✓
35. Erbyn 2027 rhaid i bob sefydliad yn y sector cyhoeddus ymrwymo i gynllun ar sut y byddant yn cyflawni achrediad Cyflog Byw go iawn.		✓
36. Dylai Llywodraeth Cymru a chyrff cyhoeddus sicrhau bod gan bob cymuned yng Nghymru fynediad at ganolbwynt atgyweirio ac ailddefnyddio lleol erbyn 2035.	✓	✓

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Bwyd		
37. Dylai Llywodraeth nesaf Cymru ddatblygu cynllun gwydnwch bwyd cenedlaethol i sicrhau mynediad cyfartal at ddiet lleol, fforddiadwy, iach a chynaliadwy. Dylid integreiddio bwyd a diet i ddyletswyddau, nodau a dangosyddion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.	✓	
38. Dylai Llywodraeth Cymru ehangu Prydau Ysgol am Ddim i bob plentyn hyd at 16 oed, gan sicrhau bod pob plentyn yng Nghymru, gan gynnwys plant o aelwydydd nad oes ganddynt hawl i arian cyhoeddus, yn gallu cael gafael ar fwyd iach a chynaliadwy yn yr ysgol.	✓	
39. Dylai Llywodraeth Cymru ehangu'r rhaglen Sgiliau Maeth am Oes ar draws holl ysgolion Cymru, gan sicrhau bod pob plentyn yn gadael yr ysgol yn llythrennog mewn bwyd ysgol, gyda'r sgiliau a'r wybodaeth i gynnal diet iach a chynaliadwy.	✓	
40. Dylai pob Awdurdod Lleol ddatblygu cynllun gwydnwch bwyd lleol mewn cydweithrediad â Phartneriaethau Bwyd Lleol a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod y Strategaeth Bwyd Cymunedol arfaethedig yn darparu cymorth hirdymor i ddatblygu'r cynlluniau hyn.	✓	✓

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Bwyd		
41. Dylai Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol sicrhau bod pob pryd ysgol am ddim yn cynnwys o leiaf ddau ddogn o lysiau tymhorol a gynhyrchwyd yn lleol ac yn gynaliadwy. Dylai awdurdodau lleol ymuno â rhaglen Llysiau Cymru mewn Ysgolion i adeiladu cadwyni cyflenwi garddwriaeth lleol gwydn.	✓	✓
42. Dylai pob corff cyhoeddus leihau neu ddileu'r ddarpariaeth o grwpiau bwyd y gellir eu categorio fel 1) Bwydydd wedi'u Prosesu'n lawn (UPF) a hefyd 2) sy'n uchel mewn braster, halen a siwgr (HFSS) o'u safleoedd, megis ysgolion, ysbytai, canolfannau hamdden a chartrefi gofal. Dylai cyrff cyhoeddus wahardd hysbysebu a hyrwyddo'r grwpiau bwyd hyn o bob man hysbysebu a marchnata cyhoeddus.	✓	✓
43. Dylai Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol a byrddau iechyd gydweithio i gyflwyno cynllun talebau ffrwythau a llysiau ffres Cymreig ar gyfer aelwydydd incwm isel, gan helpu teuluoedd i fforddio bwyd maethlon tra'n cefnogi tyfwyr bwyd lleol.	✓	✓

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Cyllid		
44. Dylai Llywodraeth Cymru glustnodi cyllid ar gyfer atal sy'n cynyddu dros amser.	✓	
45. Dylai Llywodraeth Cymru ddwyn y broses o bennu'r gyllideb ymlaen a chynhyrchu setliadau ariannu aml-flwyddyn.	✓	
46. Rhaid i gyrff cyhoeddus osod eu cyllidebau blynyddol yn erbyn dangosyddion llesiant cenedlaethol Cymru (gan ddilyn modelau tebyg yng Ngweriniaeth Iwerddon a Dinas Strasbwrg).	✓	✓
47. Dylai gyrff cyhoeddus ddefnyddio'r diffiniad o atal y cytunwyd arni rhwng Llywodraeth Cymru a fy swyddfa i fapio eu gwariant ataliol a buddsoddi'n gynyddol tuag at atal sylfaenol.	✓	✓

AR GYFER EIN DADANSODDIAD LLAWN O BENNU CYLLIDEB
AR GYFER CENEDLAETHAU'R DYFODOL, GWELER EIN
[HADRODDIAD CENEDLAETHAU'R DYFODOL 2025](#).

* ARGYMHELLION

Argymhelliad	Llywodraeth Cymru	Cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Mae'r Dyfodol Nawr		
48. Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu gweledigaeth a chynllun ar gyfer gweithlu sector cyhoeddus Cymru yn y dyfodol, gan nodi'r sgiliau sydd eu hangen i ddarparu gwasanaethau'n effeithiol mewn byd sy'n newid.	✓	
49. Dylai pob corff cyhoeddus greu gweledigaeth a chynllun hirdymor ar gyfer dyfodol pob sefydliad, wedi'u cynllunio ar y cyd â phartneriaid a chymunedau.	✓	✓
50. Dylai pob corff cyhoeddus benodi Hyrwyddwr Dyfodol i ymgysylltu â Hwb Dyfodol, gan wreiddio meddylfryd y dyfodol ar draws eu sefydliad.	✓	✓

RHAI ASTUDIADAETHAU ACHOS

Gallwch ddod o hyd i'r manylion ar [y gwefan](#).

01. DATBLYGU'R CELFYDDYDAU CAERFFILI
02. AWDURDOD PARC CENEDLAETHOL BANNAU BRYCHEINIOG
03. FELINDRE CELFYDDYDAU MEWN IECHYD
04. PARTNERIAETH DALGYLCH YR WYSG A GRWP DWR BANNAU
05. RYGBI CADAIR OLWYN Y SCARLETS AC ABERYSTWYTH
06. GWYRDDNI
07. MUDIAD 2025
08. CYFLOG BYW GO IAWN
09. MOSG ABERTAWE
10. GWASANAETH YNNI CYMRU - YN CYNNWYS AWEL AMAN TAWE

10

04

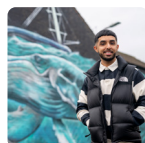
05

06

09

08

07

02

01

03

CYNNWYS

Mae'r adroddiad hwn yn seiliedig ar dystiolaeth helaeth, gan gynnwys ymchwil a dadansoddiad o adroddiadau Llesiant Cymru, ymgysylltu â channoedd o gynrychiolwyr sefydliadau'r sector cyhoeddus, y sectorau preifat a gwirfoddol, cymunedau, unigolion, ac arbenigwyr pwnc, dau adolygiad manwl o Hadroddiad 20 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a chydweithio agos ag Archwilio Cymru.

SUT GALLWCH CHI GYMRYD RHAN

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn perthyn i bob un ohonom yng Nghymru ac mae fy nhîm a minnau wedi ymrwmo i gefnogi newid cenedlaethol yn y ffordd y mae cyrff cyhoeddus yn defnyddio'r Ddeddf hon i gynllunio a chyflawni eu gwaith.

Os hoffech chi gymryd mwy o ran:

- ystyriwch fynychu un o'r sesiynau hyfforddi am ddim ar y Ddeddf
- ymunwch â [Hwb Dyfodol](#)
- darganfyddwch fwy am fy [Academi Arweinyddiaeth Cenedlaethau'r Dyfodol](#)
- cofrestrwch ar gyfer [fy nghylchlythyr](#)

Os ydych yn gweithio mewn corff cyhoeddus:

- darganfyddwch beth yw amcanion llesiant eich sefydliad a meddwl sut y gallwch gyfrannu at y rheini drwy'r gwaith a wnewch
- cwblhewch fy [Gwiriwr Cynnydd Ffyrdd o Weithio](#)

Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

www.cenedlaethaurdyfodol.cymru

Tramshed Tech
Stryd Pendyris
Caerdydd CF11 6BH

cysylltwchani@cenedlaethaurdyfodol.cymru | 02921 677 400

 [Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol](#)

 [futuregencymru](#)

 [futuregencymru](#)